

2016-11-22

Socialnämnden
Kommunstyrelsen

Dnr Son 2016/267, Kst 2016/231

”Ett bättre Järfälla för äldre” – motion från Cecilia Löfgren (M) – yttrande till kommunstyrelsen**Bakgrund**

Cecilia Löfgren (M) har till kommunfullmäktige inkommit med motionen ”Ett bättre Järfälla för äldre”. Motionen yrkar på att:

- Kommunstyrelsen prioriterar seniorboenden/55plus-boenden i alla kommundelar vid markförsäljning
- Socialnämnden tar fram en strategi för att minska felaktig multimedcinering för personer i kontakt med äldreomsorgen
- Socialnämnden får i uppdrag att erbjuda broddar till alla Järfällabor som har fyllt 65 år
- Socialnämnden i Järfälla tar fram en strategi för att uppmuntra och samordna civilsamhällets insatser för Järfällas äldre, med fokus på ensamhet
- Socialnämnden får i uppdrag att starta en valfrihetsrådgivning som objektivt kan vägleda de som ska välja, eller välja om, utförare inom äldreomsorgen.
- Socialnämnden tar fram ett förslag på förändrad ersättning till hemtjänstutövarna så att utförare som har lågt antal personal hos sina äldre får en kontinuitetsbonus.
- Socialnämnden inför ”förenklad biståndsbedömning” där personer över 75 år direkt får besked om godkända enklare insatser
- Socialnämnden tar fram ett system för äldrepeng där den som beviljas plats på äldreboende kan välja fritt i hela Sverige.
- Socialnämnden får i uppdrag att säkerställa att samtliga äldreboenden i Järfälla har en aktivitetssamordnare

- Socialnämnden sätter en fast ersättning för äldreboende och godkänner etablering av nya äldreboenden baserat på kvaliteten
- Socialnämnden tar fram ett regelverk som möjliggör för kommunens egna verksamheter som uppnått kvalitetsmål samt ett ekonomiskt överskott att dela ut bonus till sina anställda
- Socialnämnden årligen delar ut pris till årets undersköterska
- Socialnämnden får i uppdrag att ta fram ett koncept för karriärtjänster inom Järfälla kommuns utförande av äldreomsorg
- Socialnämnden tar fram ett förslag på hur vi kan erbjuda fler unga extrajobb inom äldreomsorg.

I motionen skriver Moderaterna att de vill att Järfälla ska vara en kommun för alla att bo, leva och åldras i. Med dessa förändringar ska Järfälla återigen utnämnas till länets bästa äldrekommun.

Yrkanden och svar

1. Kommunstyrelsen prioriterar seniorboenden/55plus-boenden i alla kommundelar vid markförsäljning

Seniorboenden/ 55plus-boenden introducerades i Sverige i slutet av 1980-talet. I början av 2000-talet ökade intresset för dessa sorters boenden och kommunala bostadsföretag började erbjuda seniorbostäder som liknande dem som privata företag erbjöd. I dagsläget finns cirka 35000 seniorbostäder i Sverige och antalet ökar. En del av ökningen kan härledas till ombyggnad av särskilda boenden till seniorbostäder på grund av skärpta arbetsmiljökrav för särskilda boenden men också på grund av ökat intresse för seniorboende. Gemensamt i beskrivningen av dessa boenden är att man framhåller trygghet och gemenskap med möjlighet till ett aktivt liv men ändå med stort utrymme för individuella val. Det finns inga kriterier för att ett boende ska kunna kallas seniorboende men oftast finns det en åldersgräns för att få flytta in, såsom att man är minst 55 år och inte har hemmavarande barn. Dessa bostäder erbjuder också ofta högre tillgänglighet och gemensamma utrymmen för samvaro.¹

Seniorboenden/ 55plusboenden är boenden som hör till den ordinarie bostadsmarknaden och det behövs ingen biståndsbedömning för dem som söker en seniorbostad. Socialförvaltningen anser att boendeformen kan vara gynnsam för äldre men då det inte krävs någon biståndsbedömning för detta boende faller begreppet utanför socialtjänstlagen och socialförvaltningens ansvarsområde.

¹ Abramsson, Marianne. (2015) *Äldres bostadsval och preferenser – en sammanställning av aktuell forskning*

2. Socialnämnden tar fram en strategi för att minska felaktig multimedicingering för personer i kontakt med äldreomsorgen

Läkemedelshantering är ett viktigt område där ständig säkring och utveckling måste ske så att Järfällas äldre och sköra får en optimal läkemedelsbehandling. Därav så säkras läkemedelshanteringens genom nedanstående punkter.

Inom kommunens äldreboenden är samverkansöverenskommelser tecknade mellan kommunen och de bägge läkarorganisationerna som har SÄBO-läkaruppdraget på vård- och omsorgsboendena inom Järfälla kommun. I dessa lokala samverkansöverenskommelser finns ett särskilt område som belyser och säkrar den enskildes läkemedelsförskrivning och behandling, den enkla- och den fördjupade läkemedelsgenomgången. Syftet är att en översyn av läkemedlen görs vid aktuellt tillfälle så att medicineringen inte är under- respektive överdimensionerad utifrån den enskildes behov.

Ytterligare säkras den äldres läkemedelsbehandling genom förankring av delöverenskommelsen ”God läkemedelsanvändning för äldre – gemensam målbild” del i ”Sammanhållen överenskommelse om vård och omsorg för äldre”, överenskommelse mellan Stockholms läns landsting och kommuner i Stockholms län.

Vid samverkans- och dialogmöten mellan primärvården och kommunen förs samtal för att finna samsyn i säker läkemedelsbehandling- och hantering för de mest sjuka äldre så att även vårdkedjan säkras mellan huvudmännen.

3. Socialnämnden får i uppdrag att erbjuda broddar till alla Järfällabor som har fyllt 65 år

Förslaget att erbjuda gratis broddar till äldre över 65 år har varit aktuellt tidigare, senast genom ett medborgarförslag i januari 2015. Socialförvaltningen förbereder nu för att kunna upphandla och erbjuda broddar till äldre från och med vintern 2017-2018.

4. Socialnämnden i Järfälla tar fram en strategi för att uppmuntra och samordna civilsamhällets insatser för Järfällas äldre, med fokus på ensamhet

I Järfälla har det tidigare diskuterats angående samverkan med det civila samhället. År 2009-2010 var denna fråga aktuell (Dnr Son 2009/171 och dnr Kst 2010/87) och socialnämnden föreslog då att kommunstyrelsen skulle ta fram underlag för att träffa en överenskommelse med civilsamhället i Järfälla. Socialnämnden föreslog då även att kommunstyrelsen skulle avsätta resurser för en central samordningstjänst för inventering och genomförande av en överenskommelse med civilsamhället.

Frågan var upp till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige som beslutade att respektive nämnd själv är ansvarig och mest lämplig att vid behov utveckla samarbetet med det civila samhället. Socialförvaltningen fick då av socialnämnden i uppdrag att utreda förutsättningarna för och lämna förslag till utvecklat samarbete med det civila samhället inom hela nämndens ansvarsområde.

Socialförvaltningen har i dagsläget flera insatser som syftar till att uppmuntra och samordna civilsamhällets insatser för äldre samt att motverka ensamhet hos äldre.

Till exempel erbjuder Järfälla hemstöd förebyggande och stödjande insatser i vardagen för äldre samt anhörigstöd till äldre och personer med funktionsnedsättning

Järfälla hemstöd arbetar med bland annat samordning mellan volontärer och äldre över 65 år som exempelvis känner sig ensamma och vill ha besök eller som har behov av fler aktiviteter. I ett möte med chefen för enheten hemstöd gavs mer information om deras verksamhet vilken beskrivs nedan.

Chefen berättar bland annat att volontärverksamheten är frivillig och att volontärerna inte får någon ersättning. Enheten för hemstöd utgår från volontärernas önskan och försöker matcha ihop dessa med exempelvis enskilda personer, äldreboenden och mötesplatser.

Även om volontärverksamheten är frivillig så krävs samordning, uppmuntran, stöd med mera. Att tillförlitligt förlita sig på civilsamhällets insatser är sårbart eftersom det kan falla. Frivilliga insatser är just frivilliga och volontärer kan sluta när de vill. Civilsamhället kan fungera som ett komplement men det krävs ett samordningsansvar som kan vara svårt att lägga på civilsamhället. Samtidigt kanske kommunen inte ska lägga sig i allt för mycket och störa civilsamhällets kraft och insatser.

Enheten för hemstöd har utvecklingsmöjligheter och områden som de kan arbeta mer med. Hemstöd kan arbeta mer med att nå ut till både volontärer och äldre samt att identifiera vilka behov som finns. De behöver även arbeta vidare med att ta fram överenskommelser mellan volontärer och mottagare samt arbeta vidare med stöd och rådgivning. En svårighet för volontärverksamheten är gränsdragning mellan vad som är volontärverksamhet samt vad som är övrig biståndsbedömd verksamhet, såsom hemtjänst. Det kan vara svårt för volontärer att veta vad och vad som inte omfattas i deras uppdrag och där behövs stöd. Enheten för hemstöd kan också samverka mer med hemtjänsten som besöker de äldre mycket och kan identifiera behov. Man kan även stötta civilsamhället mer från kommunens sida. Exempelvis saknas föreningslokaler där föreningar kan vara utan att behöva ta hänsyn till annan verksamhet.

Utöver volontärverksamheten har Järfälla hemstöd också samverkansgrupper med olika föreningar såsom pensionärsföreningar. Enheten arbetar även med uppsökande verksamhet för personer över 80 år och tillhandahåller också fixartjänst i hemmet. Järfälla hemstöd har också en anhörigkonsulent som är till för den som vårdar, stöttar eller på annat sätt regelbundet hjälper någon i sin närhet som behöver stöd i vardagen. Anhörigkonsulenten kan hjälpa till med råd och stöd utifrån behov, att anordna träffar med andra i liknande situation exempelvis i anhörigcirkel eller anhöriggrupp samt hjälpa till med att förmedla kontakter till exempelvis handläggare, frivilligorganisationer med mera. Anhörigkonsulenten anordnar även årligen aktiviteter på den nationella anhörigdagen vilket är en dag för att uppmärksamma anhörigas situation. Till denna dag bjuds bland annat olika anhörigföreningar in som får presentera sig och ge information inom området.

En del i en strategi kan vara att arbeta vidare med enheten för hemstöd och utveckla denna verksamhet ytterligare. Exempelvis kan man utöka tjänsten för volontärsamordning till heltid om medel tillsätts för detta.

I Järfälla finns även en webbsida som heter anhörigportalen där anhöriga som vårdar eller stöttar en närstående kan få stöd och hjälp. Anhörigportalen är skapad i

samarbete mellan Järfälla kommun och lokala föreningar och organisationer. Via webbsidan kan man utöver att få information och råd och stöd, komma i kontakt med olika föreningar som kan vara intressanta för den som är anhörig.

Järfälla kommun erbjuder också mötesplatser och träffpunkter för den som är över 65 år. Hit kan man komma och ta del av en rad aktiviteter såsom café, motion, allsång, filmvisning, temadagar med mera och även möta andra personer.

Det finns även möjlighet för föreningar som bedriver frivilligt socialt arbete inom äldreomsorg att ansöka om föreningsbidrag. Den verksamhet som föreningen bedriver måste då vara förenlig med de mål och den inriktning som socialnämnden har för sin verksamhet i kommunen. Verksamheten ska också utgöra ett komplement eller alternativ till socialnämndens egen verksamhet.

Sammanfattningsvis finns flera insatser i Järfälla som syftar till att uppmuntra och samordna civilsamhällets insatser för äldre och även för att motverka ensamhet hos äldre. Socialförvaltningen ser i övrigt positivt på förslaget om ytterligare uppmuntran inom området men anser att en framgångsfaktor för att lyckas med detta är att lyfta det till en kommunövergripande nivå med samverkan över hela kommunen.

5. Socialnämnden får i uppdrag att starta en valfrihetsrådgivning som objektivt kan vägleda de som ska välja, eller välja om, utförare inom äldreomsorgen

I Järfälla kommun kan äldre personer som fått beslut om bistånd i form av hemtjänst, ledsagarservice, avlösarservice eller boendestöd välja vem som ska utföra insatsen. Den enskilde kan välja om stödet och hjälpen ska utföras av kommunens egen verksamhet eller av någon av de privata utförare som kommunen har godkänt enligt lagen om valfrihetssystem (LOV).

Om den enskilde har svårt att välja kan en företrädare eller anhörig hjälpa till. Handläggare hos kommunen eller biståndsbedömare kan också vägleda men ska inte välja åt den enskilde. Eftersom Järfälla kommun har LOV så råder konkurrensneutralitet och därmed får inte kommunen råda den enskilde att välja ett visst företag utan får endast ge oberoende information om de val som finns.

Enligt LOV så ska det finnas ett ickevalsalternativ för den som inte kan eller vill välja utförare. När det gäller hemtjänst, ledsagarservice och avlösarservice tilldelas den enskilde i så fall en utförare utifrån en ickevalslista, så att alla godkända utförare inklusive kommunens egen regi kommer att vara ickevalsalternativ vid något tillfälle. De flesta personer väljer utförare. Varje månad tillkommer cirka 50-60 nya brukare och hittills under 2016 är det bara 24 personer som inte valt utförare och därmed tilldelats utförare utifrån ickevalslistan. Om en person som har fått beslut om bistånd i form av boendestöd inte kan välja är ickevalsalternativet kommunens egen regi.

Ett förslag är att socialförvaltningen ska få i uppdrag att ta fram bättre information till de brukare som ska välja utförare. I dagsläget får äldre personer som ska välja ett löst papper med information om vilka val som finns. Socialförvaltningen anser att man kan se över den information som lämnas och hur den lämnas.

6. Socialnämnden tar fram ett förslag på förändrad ersättning till hemtjänstutövarna så att utförare som har lågt antal personal hos sina äldre får en kontinuitetsbonus.

Socialstyrelsen släpper varje år en rapport som heter ”Öppna jämförelser – vård och omsorg om äldre-jämförelser mellan kommuner och län”. Ett av jämförelsemåttan är personalkontinuitet – antal personal som en hemtjänsttagare möter under 14 dagar. Statistiken härrör från Kolada som är en kommun- och landstingsdatabas. Statistiken är baserad på kommunernas egna undersökningar där utförare själva rapporterar in statistiken, vilket bör nämnas. Jämförelse mellan kommuner som liknar Järfälla görs i tabellen nedan.

Tabell: Personalkontinuitet, medelvärde

Kommun	2013	2014	2015
Järfälla	12	11	9
Sollentuna	8	11	12
Solna	11	10	9
Täby	-	7	7

Ur tabellen kan man se att personalkontinuiteten i Järfälla förefaller ha ökat de senaste åren då antalet olika personal som en hemtjänsttagare möter under 14 dagar har minskat. Man kan även se att personalkontinuiteten i Järfälla är på liknande nivåer som andra liknande kommuner.

I Järfällas egen brukarundersökning som senast gjordes 2014 av Nordiska undersökningsgruppen framkommer att personalkontinuitet är ett förbättringsområde samt att det är något som äldre efterfrågar. Kommunens egna brukarundersökningar som har gjorts sedan dess baseras på fokusfrågor via telefonsamtal till ett urval av brukare varje månad. Dessa fokusfrågor mäter inte personalkontinuitet och det finns således ingen statistik från någon egen brukarundersökning som går att jämföra med resultatet från 2014.

Det kan finnas svårigheter med att sätta en slags gräns för vad som är ett ”bra antal” personal hos hemtjänstmottagare och därav ska föranleda en slags bonus. Olika personal arbetar olika tider och olika dagar och en naturlig variation kommer därför alltid finnas. Under sommar och semestrar måste också vikarier tas in vilket leder till variation i personalen. Man kan tänka sig att små hemtjänstföretag har mindre antal personal och därmed mindre variation. Men stora hemtjänstföretag med mycket personal, såsom kommunens egen regi, är uppdelade på olika områden i Järfälla och personalen arbetar därmed främst inom specifika geografiska områden.

Om man skulle få fram ett gränsvärde för antal personal som ska ge en slags bonus så behöver detta gränsvärde följas upp genom granskning vilket ökar arbetsbördan på socialförvaltningen.

I dagsläget står det angivet i förfrågningsunderlaget för LOV hemtjänst, avlösar- och ledsagarservice att kontinuitet är en viktig faktor när det gäller brukares upplevelse av trygghet och tillfredsställelse vid insatsernas utförande. Detta avspeglar sig bland annat i resultat från öppna jämförelser och brukarundersökningar. Leverantören ska organisera verksamheten så att det finns god personal-, tids- och omsorgskontinuitet.

Stödet till den enskilde ska samordnas för god personalkontinuitet, dvs. med det minsta möjliga antal personer som behövs för att tillgodose brukarens behov.

Socialförvaltningen anser sammanfattningsvis att det kan finnas svårigheter i att sätta en gräns på antal personal som skulle medföra en kontinuitetsbonus samt svårigheter i hur detta i så fall ska följas upp. Det finns krav i förfrågningsunderlaget på personalkontinuitet och ett fokusområde vid uppföljning av utförare kan vara att fokusera på personalkontinuitet. Det finns även idag ett schemaläggningssystem – Lapscore, som egen regi kan använda och som möjliggör att man lättare kan se antal olika personal hos den enskilde.

7. Socialnämnden inför ”förenklad biståndsbedömning” där personer över 75 år direkt får besked om godkända enklare insatser

På senare år har en del kommuner infört något som kallas ”förenklad biståndshandläggning/biståndsbedömning” för enklare typer av serviceinsatser, såsom inköp, städning och tvätt. Bland annat Linköpings kommun har arbetat efter en modell inom socialtjänsten där man erbjuder insatser i form av service istället för att fatta individuella beslut om bistånd.

Linköpingsmodellen går ut på att personer över 75 år själva får utgå från sina önskemål och bedömning av sina behov. Den äldre har då tillsammans med utföraren fått göra en bedömning enligt en mall som sedan skickats till socialkontoret. Biståndshandläggare har då gjort en mindre omfattande utredning än vad som gäller för personer under 75 år och litar då på att den äldre och utföraren har lämnat en korrekt beskrivning av behoven. Biståndshandläggare har dock kontaktat den äldre och bekräftat önskemålen. Den äldre har också haft rätt till en fullständig utredning om denne önskat.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har motsatt sig denna förenklade handläggning och anser att den strider mot lagen då delar av myndighetsutövning överlämnas till privata utförare. Man anser också att det finns en risk att utbudet hos utföraren kan styra den äldres önskemål och att det som den äldre ansöker om kanske inte riktigt är vad den äldre önskar. IVO menar att rättssäkerheten blir bristande i denna sorts förenklade handläggning.

IVO beslutade därför att Linköpings kommun skulle ändra sina handlägningsrutiner vilket överklagades av Linköpings kommun till förvaltningsrätten och senare även till Kammarrätten och slutligen Högsta förvaltningsdomstolen, som dock valde att inte pröva fallet utan hänvisade till Kammarrätten. Utfallen i domarna gav IVO rätt vilket innebär att ”Linköpingsmodellen” i dagsläget inte får tillämpas.

Socialstyrelsen har också gett uttryck för att begreppen ”förenklad handläggning” eller ”förenklad utredning” inte finns vare sig i socialtjänstlagstiftningen eller i någon annan lagstiftning. Socialstyrelsen framhåller att handlägningsreglerna ser lika ut för samtliga insatser som socialnämnden beviljar äldre personer med stöd av 4 kap. 1 § SoL oavsett om det handlar om mindre omfattande insatser som utgör personlig omvårdnad eller enklare hemtjänstinsatser, såsom städ, tvätt eller inköp. Det innebär dock inte att alla utredningar behöver vara lika omfattande. Om en enskild endast ansöker om begränsade hemtjänstinsatser av servicekaraktär finns det ofta inte något behov av en omfattande utredning. Det centrala är att utredningen fokuserar på behov

och resurser hos den enskilde mot bakgrund av vad den enskilde har ansökt om. Det är inte tillräckligt att utredningen endast fastställer att den sökande uppnått en viss ålder och därmed beviljas en insats. Bestämmelsen i 4 kap. 1 § SoL medger inte bistånd baserat enbart på den grunden att en individ har uppnått en viss ålder.²

Det finns dock annan lagstiftning - Lag (2009:47) om vissa kommunala befogenheter, där kommuner får erbjuda servicetjänster utan individuell behovsbedömning till personer som fyllt 67 år. Med servicetjänster avses tjänster som är avsedda att förebygga skador, olycksfall eller ohälsa och som inte utgör personlig omvårdnad (2 kap. 7 §). De servicetjänster som ges med stöd av "befogenhetslagen" utgör inte socialtjänst och därmed är reglerna om handläggning och dokumentation inom socialtjänsten inte tillämpliga. Lagen innebär endast en befogenhet för kommunen att tillhandahålla servicetjänster, men den innebär ingen rättighet för äldre att få sådana insatser. Även om en kommun beslutat att tillhandahålla servicetjänster enligt befogenhetslagen står det fortfarande fritt för den äldre att ansöka om insatser inom ramen för socialtjänstlagen. En biståndsansökan kan inte avslås med hänvisning till att den enskildes behov kan tillgodoses genom den aktuella lagen.³

Vad som menas med servicetjänster har förtydligats av Socialstyrelsen utifrån förarbetena till befogenhetslagen. I förarbetena anges att servicetjänster kan avse en rad olika tjänster men att det inte exakt går att ange vad som utgör sådana tjänster. Det ska dock handla om sådana tjänster som en yngre frisk person utan funktionshinder normalt kan utföra själv såsom att byta glödlampor eller göra tunga lyft. Andra exempel på fallförebyggande servicetjänster som nämns är montering av halkskydd och städning. De beskrivningar och exempel på servicetjänster som finns i förarbeten ger uttryck för att det rör sig om praktiska hushållssysslor som äldre personer inte längre själva klarar av att utföra i sitt eget hem utan att riskera den fysiska hälsan.⁴

Utredaren Susanne Rolfner Suvanto som just nu arbetar med den nationella kvalitetsplanen för äldreomsorgen har kommenterat Linköpingsdomarna med att de inte handlar om serviceinsatser som städning och inköp utan om personlig omvårdnad och att kommunen har överlåtit myndighetsutövning till privata utförare vilket inte är tillåtet. Hon framhåller att kommunerna har möjlighet att tillhandahålla serviceinsatser utan biståndsbedömning utifrån befogenhetslagen men att det är oklart om kommuner använder denna lag och varför de inte använder den.⁵ Frågan om förenklad handläggning ska utredas vidare och tas upp i den nationella kvalitetsplanen för äldreomsorgen som ska vara klar 31 mars 2017.

I en nyligen genomförd SOU-utredning – "Bostäder att bo kvar i. Bygg för gemenskap i tillgänglighetssmarta boendemiljöer" (SOU 2015:85) diskuteras också förenklad handläggning. Utredningen föreslår att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att utreda vilka författningsändringar som behövs, för att ge lagstöd åt förenklad handläggning om biståndsbeslut i form av hemtjänst. Utredningen menar

² Socialstyrelsens meddelandeblad Nr 4/2013, Februari 2013

³ Socialstyrelsens meddelandeblad Nr 4/2013, Februari 2013

⁴ Socialstyrelsen meddelandeblad Nr 1/2014, Januari 2014

⁵ Dagens Samhälle 16 juni 2016 "Enklare socialtjänst på väg"

att kommuner ska ha rätt att utan biståndsprövning bevilja personer över 75 år ett antal timmar per månad för hushållssysslor och socialt stöd.⁶

I Järfälla har en slags förenklad biståndsbedömning funnits för några år sedan. Den enskilde kunde då välja om denna ville ansöka via ett förenklat förfarande eller via det ”vanliga” förfarandet. Det förenklade förfarandet gick till så att den enskilde fick information hemskickad och fick fylla i på en blankett vilka insatser man var i behov av samt vilken funktionsnedsättning man hade. Blanketten skickades till handläggare på äldreheten som bedömde om informationen var tillräcklig för att fatta ett beslut. Om handläggare var tveksam skulle ett hembesök bokas in. Den förenklade biståndsbedömningen gick i princip ut på att den enskilde delvis gjorde sin egen utredning. Den enskilde kunde även överklaga sitt beslut om denne fick ett avslag.

Om förenklad biståndsbedömning ska införas i Järfälla kan det finnas möjlighet att tillhandahålla servicetjänster enligt befogenhetslagen. Järfällas fixartjänst som är till för den som är äldre än 70 år och med syfte att förebygga fallskador är verksamhet som faller under befogenhetslagen.

Om man utgår från socialtjänstlagen vid införande av förenklad biståndsbedömning så bör man tänka på att inte lämna över myndighetsutövning på utförare samt att inte bevilja insatser enbart på basis av ålder. Det krävs då en utredning och biståndsbedömning enligt socialtjänstlagen även om det handlar om ett slags förenklat förfarande.

8. Socialnämnden tar fram ett system för äldrepeng där den som beviljas plats på äldreboende kan välja fritt i hela Sverige

Idag finns inget kundval i Järfälla avseende särskilt boende för äldre. Inom socialförvaltningen finns dock riktlinjer som främjar att den som beviljas bistånd i form av särskilt boende får välja till vilket boende han/hon ska flytta till. Den enskilde kan lämna önskemål om lägenhet på specifikt särskilt boende. Den enskildes önskemål tillgodoses antingen direkt då en lägenhet blivit ledig i önskat särskilt boende, eller i ett andra läge när det akuta behovet av lägenhet tillgodosätts. När den enskilde har uppgett önskemål om ett specifikt särskilt boende men har erbjudits lägenhet i ett annat och tackat ja, sätts han/hon upp på en intern byteslista för att önskemålet senare ska kunna uppfyllas. I första hand prövas alla möjligheter att få boendialternativ på hemmaplan och i kommunens egna verksamheter.

Angående äldrepeng så är detta ett relativt nytt begrepp som kan sägas likna dagens system med skolpeng och vårdpeng. Grundtanken är att den enskilde själv ska få välja vilket särskilt boende denne vill bo på och den utföraren som väljs får utbetalt ett pengabelopp som täcker kostnaderna. Tanken med äldrepeng är att ge större valfrihet till den enskilde och även en ökad mångfald av utförare.

Äldrepeng diskuteras ofta i samband med lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV). LOV kan användas som ett alternativ till lagen (2007:1091) om offentlig upphandling (LOU) och innebär att upphandlingen sker löpande istället för under ett visst tidsintervall. Kommunen ställer då upp ett antal krav och kriterier och de utförare som uppnår dessa blir godkända som leverantörer i ett valfrihetssystem. Den enskilde har sedan möjlighet att välja bland de leverantörer som kommunen godkänt och tecknat kontrakt med. Att upphandla via LOV påverkar inte socialnämndens

⁶ SOU 2015:85 *Bostäder att bo kvar i*

ansvar eller den enskildes rätt och möjligheter att få insatser enligt SoL eller annan lagstiftning.

För- och nackdelar samt probleminventeringar med LOV inom särskilda boenden har vid flera tidpunkter redovisats för nämnden och senast i februari 2015 (Son 2015/122). Sammanfattningsvis så kan man säga att en av de starkaste fördelarna med LOV i särskilda boenden är att LOV innebär ett mer långsiktigt perspektiv än vad upphandling enligt LOU medger. Detta kan vara till fördel för brukarna eftersom det stimulerar utförare att investera i både personal, genom kompetenssatsningar, och i bra lokaler. Längre avtal medför också att utförare kan genomföra sin affärsidé och profilering och därmed attrahera boende. En annan fördel är att brukarnas inflytande kan tänkas öka då de får möjlighet att välja var de vill bo. Eftersom brukarna väljer, motiverar detta även utförarna att ha den bästa kvalitén på sitt boende eftersom utförarna konkurrerar med kvalitet snarare än pris.

En nackdel med LOV i särskilda boenden kan vara att kommunens inflytande över verksamheten minskar. En annan nackdel kan vara att brukare kan ha svårt att välja och välja om sitt boende. Att flytta från ett boende till ett annat kan vara ansträngande, vilket gör att LOV i särskilda boenden är mindre flexibelt än exempelvis LOV inom hemtjänst. Det kan även vara svårt att tillämpa lagen om valfrihet fullt ut då kommunen eller utförare inte kan tillhandahålla ett stort antal tomma platser på grund av de kostnader detta medför.

Eftersom begreppet äldrepong är så nära förknippat med LOV inom särskilda boenden bör nämnden först diskutera huruvida LOV inom särskilda boenden ska införas i Järfälla. I dagsläget finns inget beslut om att övergå till eller införa LOV för särskilda boenden

Prognoser visar att antalet äldre över 80 år kommer öka under flera års tid framöver. En möjlighet genom LOV kan vara att låta privata aktörer etablera sig i Järfälla och därigenom tillhandahålla platser på särskilda boenden.

9. Socialnämnden får i uppdrag att säkerställa att samtliga äldreboende i Järfälla har en aktivitetssamordnare

Vid kontakt med samtliga särskilda boenden för äldre i Järfälla framkommer att det på alla boenden finns en person tillgänglig som arbetar med aktiviteter. Denna person kan ha lite olika titel såsom aktivitetssamordnare, aktivitetsansvarig, trivselsamordnare. Omfattningen på tjänsten varierar också, vissa arbetar heltid med aktiviteter och vissa arbetar deltid.

I de två senaste förfrågningsunderlagen för drift av Viksjö, Linden och Lönnens äldreboende är trivselsamordnare ett mervärde men inget ska-krav. Trivselsamordnaren ska vara anställd på heltid och arrangera och ansvara för aktiviteter för de boende inom äldreboendet. I den senaste överenskommelsen för särskilda boenden mellan Järfälla kommun och vård och omsorg anges att leverantören ska ha en funktion som trivselsamordnare för boendet. Trivselsamordnaren ska arrangera och ansvara för aktiviteter för de boende inom äldreboendet

Socialförvaltningen ställer sig positiv till förslaget om att samtliga äldreboenden i Järfälla ska ha en aktivitetssamordnare och föreslår att detta ska beaktas i framtida förfrågningsunderlag och överenskommelser för särskilda boenden.

10. Socialnämnden sätter en fast ersättning för äldreboende och godkänner etablering av nya äldreboenden baserat på kvalitet

I yrkandet skriver Moderaterna att man vill auktorisera äldreboenden och tillåta etablering förutsatt att man uppfyller kvalitetskraven och accepterar en fastställd ersättning. Man skriver vidare att en mångfald av utförare höjer kvalitén och manar den kommunala verksamheten till att förbättras samt att personers ställning inom äldreomsorgen stärks när man själv får avgöra vilken aktör man vill ha.

Många delar i yrkandet överensstämmer med de positiva sidor man brukar nämna angående LOV i särskilda boenden. LOV inom särskilda boenden innebär att kommunen ställer upp ett antal krav och kriterier och de utförare som uppnår dessa blir godkända som leverantörer i ett valfrihetssystem. Den enskilde har sedan möjlighet att välja bland de leverantörer som kommunen godkänt och tecknat kontrakt med.

En utredning angående LOV i särskilda boenden har tidigare redovisats för nämnden i februari 2015 (Son 2015/122). I utredningen framkommer både för- och nackdelar med LOV inom särskilda boenden. Fördelarna är framförallt det långsiktiga perspektivet som LOV medför vilket möjliggör att utförare kan profilera sig och utveckla sin verksamhet, genom kompetenssatsningar såväl som lokaler. Det långsiktiga perspektivet kan även vara en fördel för brukare som får behålla personal och kan bli trygg med de rutiner som finns. En annan fördel är att brukares inflytande ökar då de har möjlighet att välja vilket särskilt boende de vill bo på. Eftersom den beläggning som olika boenden får beror på hur många som väljer just det boendet, ökar även drivkraften för utförare att ha bra kvalitet på sitt boende. Utförare konkurrerar ju som sagt med kvalitet snarare än pris inom LOV. En annan fördel från kommunens sida kan vara att utförare kan stå för de investeringar som krävs för uppstart och drift av nya särskilda boenden.

Nackdelar kan från kommunens sida vara att det blir svårare att styra privata utförare och att rådigheten över exempelvis lokaler och antal platser minskar. Kommunen måste även sätta sig in de komplexa lagar och regler som gäller inom bland annat fastighetsområdet, mervärdesskatt, ersättningsystem, statsstödsregler, hur man ställer och följer upp kvalitetskrav etc. En annan punkt värd att diskutera är hur stor valfriheten egentligen skulle bli för de brukare som vill välja och välja om. Det kan vara påfrestande för brukare att flytta vilket gör att LOV inom särskilt boende är mindre flexibelt än exempelvis LOV inom hemtjänst. Den egna kommunen kan även vara tvungen att anpassa sin egen verksamhet efter de behov som finns. Med ett antal nya äldreboendeplatser kan kommunen vara tvungen att skala ner eller ombilda sina egna boenden.

Huruvida man ska införa LOV i särskilda boenden i Järfälla är en nämndfråga som bör diskuteras. Ur ett framtidsperspektiv i Järfälla så kan man se i prognoser att antalet äldre över 80 år kommer öka under flera års tid framöver. En möjlighet genom LOV kan vara att låta privata aktörer etablera sig i Järfälla och därigenom tillhandahålla platser på äldreboenden.

I dagsläget upphandlas äldreboenden via Lagen om offentlig upphandling (LOU) och ersättning till äldreboenden är per plats inklusive tomma platser. De upphandlingar som görs baseras på kvalitet utifrån de ska-krav som finns. Förfrågningsunderlagen går alltid upp till nämnden som fattar slutgiltigt beslut. Om LOV införs så behöver man se över ersättningen och eventuellt höja den men då betalar inte kommunen för tomma platser.

Det finns stora utmaningar och svårigheter att hitta en fast ersättning som är rimlig för alla äldreboenden. Idag har olika särskilda boenden olika ersättning, baserade på den bedömning som gjorts av anbudsgivare/egen regi utifrån de boendes behov och den personal som behövs i det aktuella boendet. Priserna kan påverkas beroende på hur många personer som bor på plats för personer med demens och hur många som bor på omvårdnadsplats samt på boendeplats för äldre personer med psykiska funktionsnedsättningar. Om det särskilda boendet har få boendeplatser kan det innebära att kostnaden blir dyrare, liksom om boendet är byggt i flera plan, vilket fördyrar personalkostnaden och ger färre samordningsvinster. Att rakt av sätta en fast dygnersättning per person och äldreboende kan antingen innebära att vissa får för låg ersättning eller att andra överkompenseras.

Frågan rörande framtidens boendeformer för äldre kommer diskuteras och belysas ytterligare i en utredning som redovisas för socialnämnden i januari 2017.

11. Socialnämnden tar fram ett regelverk som möjliggör för kommunens egna verksamheter som uppnått kvalitetsmål samt ett ekonomiskt överskott att dela ut bonus till sina anställda

Kommunens ekonomiska förvaltning regleras i kommunallagen (1991:900) 8 kap. Där kan man konstatera att kommunens egen utförarverksamhet inte får göra ett positivt resultat som sedan delas ut till personalen. Verksamheten är skattefinansierad och måste följa självkostnadsprincipen – avgifterna får inte bestämmas till sådana belopp att de tillför kommunen en vinst, det vill säga att avgifterna inte får överstiga kostnaden.

Hur kommunen i stort och socialnämnen hanterar eventuellt över- och underskott regleras i Järfälla kommuns ekonomistyrregler samt i socialnämndens egna ekonomiska styrregler. Som huvudprincip gäller att alla över- och underskott tas med till kommande år för att reglera kommande års resultat med.

12. Socialnämnden årligen delar ut pris till årets undersköterska

Att uppmärksamma duktiga medarbetare tycker socialförvaltningen är en idé värd att undersöka. Socialförvaltningen vill dock se över om det är fler funktioner/yrkesgrupper än undersköterska som bör uppmärksammas och vill tillsätta ett utredningsuppdrag för detta. Ett eventuellt pris kan exempelvis vara stipendium till vidareutbildning eller liknande.

13. Socialnämnden får i uppdrag att ta fram ett koncept för karriärtjänster inom Järfälla kommuns utförande av äldreomsorg

Inom äldreomsorgen i Järfälla ställs krav på en minsta utbildningsnivå för personal både inom särskilda boenden och inom hemtjänsten. Om man vill utbilda sig vidare från undersköterska till sjuksköterska krävs utbildning och legitimering. Endast den som har legitimation som sjuksköterska får inneha denna yrkestitel.

För att vidareutbilda sig i Järfälla finns exempelvis kompetensfonden. Det övergripande syftet med fonden är just vidareutbildning och kompetenshöjning för kommunens medarbetare. Under 2016 har ett flertal ansökningar inkommit som gäller vidareutbildning av personal.

Från statligt håll görs också en satsning nu på kompetensutveckling och extratjänster inom äldreomsorgen. Regeringen fastslår att kompetensbehoven inom välfärden är stora och fortsatt kommer vara stora samt att undersköterska är ett bristyrke både på kort och på lång sikt. Personer som redan finns i yrket behöver få möjlighet att vidareutbilda sig för att bli undersköterska. Regeringen har därför haft dialog med Sveriges Kommuner och Landsting samt fackförbundet Kommunal och satsar nu på utbildning av tidsbegränsat anställda inom äldreomsorgen och hälso- och sjukvården. Kompetenslyftet omfattar totalt 10 000 utbildningsplatser under perioden 2017-2020. Regeringen satsar även på extratjänster för att arbetsgivare inom välfärden ska ha möjlighet att få en extra resurs som kan stötta verksamheten.

I samarbete med yrkeshögskolan och Upplands-Bro kommun samt ett antal andra kommuner erbjuds även en utbildning för att bli specialistutbildad undersköterska. Genom utbildningen får man kvalificerade kunskaper för att kunna arbeta som samordnare inom olika delar av social omsorg. Utbildningen bekostas av staten och är kostnadsfri för de studerande.

Socialförvaltningen anser att karriärtjänster kan vara svårt att genomföra inom äldreomsorgen. Det kan vara svårt att styra exempelvis externa utförare att ha vissa tjänster som de ska kunna erbjuda sina anställda. Om en verksamhet har behov av att utbilda sin personal så finns det befintliga vägar och sätt att göra detta på. I förfrågningsunderlagen för äldreboende och hemtjänst anges även krav att leverantören ska vidareutbilda sin personal. I förfrågningsunderlaget för Viksjö äldreboende fastslås kravet att; *”Leverantören ska planera verksamheten så att personalens kompetens under avtalstiden utvecklas samt att utbildningsnivån generellt höjs.”*

I det senaste förfrågningsunderlaget för LOV hemtjänst, avlösar- och ledsagarservice fastslås att; *”Utföraren ska tillhandahålla erforderlig utbildning, fortbildning och handledning så att personal vid varje tillfälle är lämpad att utföra arbetsuppgifterna”*. Socialförvaltningen ser ändå positivt till vidareutbildning av anställda och kan utgöra ett stöd för olika utbildningsformer och ge information inom området.

14. Socialnämnden tar fram ett förslag på hur vi kan erbjuda fler unga extrajobb inom äldreomsorg.

Inom äldreomsorgen i Järfälla ställs krav på en minsta utbildningsnivå för personalen. Detta gäller både för särskilda boenden och inom hemtjänsten.

I förfrågningsunderlaget för Viksjö äldreboende fastslås krav angående kompetens under punkt 9.5

9.5 Kompetens

Leverantören ska svara för att personalen har adekvat kompetens för uppdraget.

Med adekvat teoretisk kompetens menas motsvarande gymnasieskolans omvårdnadsprogram eller annan utbildning som kan prövas likvärdig. Likvärdig kompetens kan vara mentalskötartutbildning eller undersköterskeutbildning.

Med adekvat praktisk erfarenhet menas minst 12 månaders dokumenterad erfarenhet av arbete inom äldreomsorg eller stöd till personer med funktionsnedsättning.

Leverantören ska ha som målsättning att på sikt ska minst 70 % av personalen ha tillräcklig teoretisk kompetens och minst 20 % av personalen ha tillräcklig praktisk kompetens "vid varje tidpunkt".

Exempel: Av 10 anställda ska minst 7 personer ha tillräcklig teoretisk kompetens och minst 2 personer ha tillräcklig praktisk kompetens.

Vid anställning ska personal med tillräcklig teoretisk kompetens anställas.

Leverantören ska planera verksamheten så att personalens kompetens under avtalstiden utvecklas samt att utbildningsnivån generellt höjs. Personalens utbildningsnivå vid verksamhetsstart är det utgångsläge mot vilket leverantörens personalpolicy och kompetensutvecklingsprogram kommer att bedömas.

I förfrågningsunderlaget fastslås också i krav 2.13 att leverantören ska ta socialt arbetsmarknadsansvar genom att exempelvis anställa grupper som diskrimineras på arbetsmarknaden eller som har svårt att få jobb.

I krav 2.14 står också att Järfälla kommun ska ha rätt att erbjuda långtidsarbetslösa välfärdsjobb inom verksamheten.

I det senaste förfrågningsunderlaget "LOV hemtjänst, avlösar- och ledsagarservice" fastslås kraven angående kompetens under punkt 20.2.

20.2 Krav

Utbildning och erfarenhet

Allmänt

Personalen ska ha för uppgifterna adekvat teoretisk kompetens och/eller erfarenhet. All personal ska känna till och arbeta i enlighet med kraven i detta förfrågningsunderlag.

Leverantören ska säkerställa att all personal har den kunskap som krävs för att brukaren ska få rätt stöd, dvs. grundläggande kunskaper i matlagning och adekvata

kunskaper i näringslära och livsmedelshygien, städning, tvätt av kläder och andra i ett hem förekommande arbetsuppgifter.

Utföraren ska tillhandahålla erforderlig utbildning, fortbildning och handledning så att personal vid varje tillfälle är lämpad att utföra arbetsuppgifterna.

Leverantören ska garantera att ”vid varje tidpunkt” har minst 70 % av omvårdnadspersonalen tillräckligt teoretisk kompetens och minst 20 % tillräcklig praktisk kompetens. Exempel: Av 10 anställda ska minst 7 personer ha tillräcklig teoretisk kompetens och minst 2 personer ha tillräcklig praktisk kompetens.

Teoretisk kompetens

Med adekvat teoretisk kompetens menas motsvarande gymnasieskolans omvårdnadsprogram eller annan utbildning som kan prövas likvärdig. Likvärdig utbildning kan vara mentalskötar- eller undersköterskeutbildning. Med adekvat teoretisk kompetens menas även mycket lång dokumenterad erfarenhet av yrket. Mycket lång erfarenhet innebär arbete inom äldreomsorg och omsorg om personer med funktionsnedsättning i minst 10 år vilket bedöms ge kunskaper som kan likställas med gymnasieutbildning inom omvårdnad.

Praktisk erfarenhet

Med adekvat praktisk erfarenhet menas minst 12 månaders dokumenterad erfarenhet av arbete inom äldreomsorg eller omsorg om personer med funktionsnedsättning.

Eftersom socialnämnden har fattat beslut om en minsta utbildningsnivå på personalen inom äldreomsorgen kan man inte utan vidare erbjuda jobb till unga personer utan utbildning.

I Järfälla finns dock Vakansen – Vård och omsorgs vikarieförmedling som tillgodoser behovet av korttidsvikarier alla tider på dygnet. Verksamheter som Vakansen bemannar är hemtjänsten, äldreboenden, personlig assistans, daglig verksamhet samt grupp- och servicebostäder inom LSS och SoL. Kraven på utbildning och erfarenhet är något lägre när det gäller vikarier. Kvalifikationer är att man tidigare har arbetat inom vården eller har erfarenhet av liknande uppgifter. Utbildning inom vård och omsorg är meriterande.

I Järfälla kommun finns också ett flertal andra insatser för att erbjuda arbete till bland annat unga personer.

En stor investering för att bryta socialt utanförskap har varit arbetet med 350 välfärdsjobb i Järfälla kommun under 2015-2016. Kompetensförvaltningen har i samarbete med Arbetsförmedlingen och Socialförvaltningen erbjudit en tidsbestämd anställning för personer som varit arbetslösa under en längre tid. Totalt avsattes 20 miljoner kronor för att erbjuda jobb till arbetslösa människor. Dessa välfärdsjobb är en investering i människor i utanförskap med förhoppningen att dessa ska få en fortsatt anställning eller utbildning som leder till arbete.

Ett annat exempel är kompetensförvaltningens arbete i projektet ”Unga vuxna på gång”. Vuxenutbildningen har under 2014 haft särskilda medel för detta uppdrag där målgruppen är ungdomar 20-24 år som varken studerar eller arbetar. Resultatet av projektet var mycket bra då 107 ungdomar av cirka 180 har gått vidare till studier,

praktik eller arbete. Projektet har därför permanentats och övergått till reguljär verksamhet inom Järfälla vägledningscentrum. Även det tidigare projektet ”Unga på gång” som startades i september 2012 och som riktar sig till ungdomar mellan 16-20 år har blivit permanent verksamhet inom Järfälla vägledningscentrum.

Järfälla kommun erbjuder också sommarjobb till alla ungdomar genom sommarjobbsgarantin. Tidigare har även socialförvaltningen tillsammans med Jobbcenter, kommunstyrelseförvaltningen och Arbetsförmedlingen genomfört projekten ”jobb 200” under 2013 och ”jobb 100” under 2014 som syftade till att ge anställning till personer som står långt från arbetsmarknaden.

Socialförvaltningen tar även emot ett antal praktikanter varje år från socionomutbildningar.

Sammanfattningsvis anser socialförvaltningen i likhet med motionen att det är viktigt att planera för att rekrytera morgondagens medarbetare och att unga personer är viktiga för framtiden inom äldreomsorgen. Eftersom det finns krav på en minsta utbildningsnivå inom äldreomsorgen kan man inte utan vidare erbjuda jobb till unga personer utan utbildning. Men i dagsläget finns det flera vägar in mot både arbete inom äldreomsorg och utbildning för att kunna jobba inom äldreomsorgen. Socialförvaltningen ser positivt på de insatser som finns och det arbete samt de kompetenssatsningar som görs för att främja arbete och vidareutbildning för unga personer.